

דף כו

זו דברי רבי מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכמים אומרים הרחוב אין בו משום קדושה' – ואם מכרוהו אין צריך ליקח בדמיו בית הכנסת אלא דמיו חולין גמורים.

'בית הכנסת של טורסיים'. מסתבר שמפני שמצרפי נחושת מזוהמין כבורסי, על כן היה להם בית הכנסת לבדם (עפ"י הערוך 'טרסי' א. וכמו שאמרו בחגיגה ד. שמצרפי נחושת ובורסי פטורים מהראיה מפני שאינם ראויים לעלות עם כל זכורך ביחד).

'תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים...'. יש אומרים [עפ"י משמעות המקראות, סוגיות הגמרא והמדרשים] שלדברי הכל מתחילה נתחלקה ירושלים ליהודה ובנימין, רק לפי דעה אחת הופקעה מהם זכות השימוש וניתנה לכלל ישראל בבואם לירושלים [שמתחילה חילקו על דעת כן, שהמקום אשר יבחר ד' לאכילת קדשים ומעשר שני, יהיה בו זכות לכל ישראל]. ולפי הדעה האחרת, רק מקום המקדש הופקע (עפ"י חזון איש קכח, ע"ש בהרחבה. וכעין זה בשיח יצחק יומא יב. וע"ע בספר חדושים ובאורים). יש להעיר שבתוס' ביומא יב ובב"ק פב: מבואר שלמ"ד לא נתחלקה, מעולם לא נתחלקה. ע"ע בכללות הענין ב'חדושי הגר"ח על הש"ס', ובמובא בזבחים נג:

'... והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה... לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזון לשכינה'. פירוש, לפי שהכיר בו הש"י שאם ייבנה בית המקדש בחלקו, יחפוץ מאד לקבל גם את המזבחה לחלקו – לכן עשאו 'מארה' לשכינה.

שכך היא המדה, מי שקיימת בו תכונה זו שכאשר זוכה לדברי תורה הוא חפץ ומשתוקק לד"ת חדשים עוד ועוד, לאדם כזה משפיעים לו מן השמים שפע קודש, כמו שנאמר יהיב חכמתא לחכימין (עפ"י מי השלוח ח"א תשא).

עוד בענין 'חלקו של טורף' ע' במובא בזבחים נג:

'אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהן'. דוקא לעולי רגלים אין משכירים (ריטב"א. וכן דייקו מדברי הרדב"ז (ח"ב תרלג) שנתן טעם, שמה ישכירו לעולי רגלים ביוקר – משמע שבשאר ימות השנה מותר להשכיר).

'אף לא מטות – לפיכך עורות קדשים, בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע' – משום שכר המיטות עצמן, כי רק מקום המיטות אינו שלהם להשכירו, אבל המיטות עצמן – נוטלים שכר עבורן. וכיון שבעלמא דרך ארץ להשאיר את העורות והקנקנים לבעלי האכסניה [כדברי אביי], לכך אמרו חכמים שיש להם זכות ליתלם בזרוע – כדי שיתנו מטות לעולי רגלים בסבר פנים יפות (עפ"י תוס' כאן וריטב"א יומא יב. ועוד).

'אמר רבא: לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא ביה שיכרא שפיר דמי'. פירש הר"ן: אם מכרו אנשי העיר שלא על דעת פרנסיהם, או שמכרו הממונים ללא הסכמת אנשי העיר, ואותם ממונים הועמדו בסתם לפקח על עסקי הציבור אך לא ניתנה להם רשות מפורשת למכור חפצי קודש לצרכי חול – בשני

האופנים הללו ממכרם מכר ובתנאי שיקחו בדמים דבר שקדושתו חמורה ממה שמכרו [כי מסתמא אין בני העיר רוצים שתיפקע מצוותם לגמרי אלא שתחול קדושת בית הכנסת וכד' על הדמים. רמב"ן]. אבל מכרו אנשי העיר על דעת הפרנסים, או שנתנו אנשי העיר רשות מפורשת לפרנסים למכירה, ואפילו לאדם אחד – רשאים למכור בכל אופן וליקח כל דבר שירצו.

וע' בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א נא) שהאריך לבאר טעם הצרכת מעמד אנשי העיר, שעל ידי הסכמת בני העיר למכירת בית הכנסת ושלא להשתמש בו, נפקעת הקדושה ממנו ממילא מפני שכבר אינו משמש לתפילה, אך לא די בהסכמת אנשי העיר שלא להשתמש בו גרידא שהרי יכולים להימלך ולחזור בהם, אבל כשמוכרים אותו הרי הוחלטה הסכמתם ושוב אפשר שבית הכנסת יצא לחולין.

(ע"ב) 'לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית...' פרטי דינים ושיטות בבבא בתרא ג.

'מתנה – פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר וחד שרי, מאן דאסר – במאי (רי"ף ועוד) תפקע, ומאן דשרי – אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה, הדר הוה ליה מתנה כוביני'. נחלקו הרמב"ן והר"ן במהותה של קדושת בית הכנסת ובבאור הענין כולו; לדעת הרמב"ן, בית הכנסת נידון כ'תשמישי מצוה' שאין בהם קדושה תמידית אלא כל עוד הם משמשים למצוה, ובחלוף זמן מצוותם הם נזרקים כמו שאמרו בסמוך. וכן בית הכנסת; כל עוד הוא נצרך לבני העיר וראוי לשמש למצוותו, אסור להפסידו ולעשותו חולין [ואפילו נחרב צריך לנהוג בו קדושה, מפני שראוי עדיין לחזור ולבנותו והרי לא עבר זמן מצוותו], ולכן אם מכרוהו טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר, מן הסתם אין אנשי העיר רוצים שתיפקע מצוותם לגמרי ולכן נשארים הדמים בקדושתם וצריך ליקח בהם דבר שקדושתו חמורה [אבל אין הפירוש שקדושת בית הכנסת מתחללת על הדמים ממש כשאר הקדשות, שהרי כאמור אין דין ביהכ"נ כהקדש הנפדה ומתחלל מחפץ לחפץ]. אבל אם מוכרים בהסכמת אנשי העיר על דעת שהדמים יהיו חולין – יכולים, שהרי זה כתשמיש מצוה שעבר זמן המצוה [ואכן אין לאנשי העיר רשות למכרו אלא אם יש להם בית כנסת אחר להתפלל בו, אבל בלא"ה אסור לסתרו ולמכרו, וכמו אתרוג שהוקצה למצוותו כל שבעה]. ומחלוקת החכמים לענין מתנה ענינה בדעת אנשי העיר, האם אין רוצים בפקיעת המצוה ללא קבלת מצוה אחרת, או שמא כיון שאם לא שקבלו דבר-מצוה אחר במקומו לא היו נותנים אותו בכדי, הרי זה כמכירה ודעתם מסכמת לכך. [ובזה מובן כיצד יכול בית הכנסת להיפקע קדושתו במתנה, והרי לא נתחלל על שום חפץ אחר שהרי אותה הנאה שקבלו כבר איננה בעולם].

לדעה זו יתכן ויש כח ביד טובי העיר להפקיע קדושת בית הכנסת בהסכמת אנשי העיר, גם ללא שתחול הקדושה על דבר אחר (ע' באור הלכה קנג, ד"ה רשאים). ויש מי שכתב שאף אם נאמר שאפשר להפקיע קדושתו, אפשר שאין להקל לנהוג שם מנהג בזיון (ע' שו"ת יביע אומר ח"א י, ו-ח). ולפי מה שכתב בבאור הלכה (קנג, ח ד"ה ואם) נראה לכאורה שיש לאסור לנהוג שם בבזיון, שהרי לא גרע משאר תשמישי מצוה.

הר"ן הקשה על דרך זו כמה קושיות, ולכן כתב שבית הכנסת כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה, הטילו עליו חכמים קדושה מדבריהם [כעין קדושת ההיכל והעזרות], הלכך אפילו התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אי אפשר שתיפקע קדושתו בכדי, ולכן אסור למשכנו ולהשכירו, ואף לא ליתנו במתנה לדעה אחת, ואפילו על ידי טובי העיר ובמעמד אנשי העיר (כמו שכתב הרי"ף). וטעם המתיר ליתנו במתנה הוא משום שהקדושה יכולה להיפקע על אותה הנאה שקיבלו שהרי הם כמחויבים לשלם גמול למי שנתנה, ולכך יש לקדושה אפשרות להיפקע בהסכמת טובי העיר ואנשיה, שכיון שאין זה כהקדש ממש, הדמים שקיבלו במכירתו קדושתם קלה יותר מהבית עצמו ויש כח לשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להפקיע קדושתם.

- א. מבואר בר"ן שאיסור זה של מכירת בית הכנסת והפקעתו מקדושה, מדרבנן הוא. וכן נקטו הפוסקים לעיקר [ונפקא מינה לענין ספקות ועוד]. ע' בבאור הלכה קנג,ד; אגרות משה או"ח ח"ב נא,א. ויש חולקים. ע' במבוא בשו"ת יביע אומר ח"א י,ט-יב ובשבט הלוי ח"ג יג; הליכות שלמה יט,א בדבר הלכה.
- ב. אף אם ננקוט שבית הכנסת כהקדש, לא מסתבר שייחשב כקדושת הגוף של קרבנות המפקיעה מידי שעבוד, הלכך אם בית הכנסת ממושכן לבנק או משועבד לכל מלוה אחר – רשאי המלוה למכרו כחולין (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב ג).
- ג. עוד בגדרי קדושת בית הכנסת וכל המסתעף – ע' בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א נא,ב-ג; מנחת שלמה ח"ב פת,א; יביע אומר ח"א י; שבט הלוי ח"ג יג.

'מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי...' לפרש"י ורוב המפרשים והפוסקים, 'כורסיא' היא הבימה שעליה מניחים הספר כשקוראים בתורה. ואולם הבית-יוסף (ביו"ד רפב) פירש שהוא כסא שמניחים עליו את הספר-תורה השני כשמוציאים שני ספרים (וער"ה, ר"ן ורי"ז). ואולם ממה שאמרו בגמרא שפעמים מניחים את הספר ללא מטפחת, יותר נראה כפירוש רוב המפרשים, שמדובר בבימה שקוראים עליה [ופעמים המטפחת נשמטת והספר מונח על הבימה עצמה], ופירוש הבית-יוסף צע"ג.

וגם מדברי המגן-אברהם והמשנ"ב מבואר דלא כפירוש. וכיון שכן, כשמוציאים שני ספרים אין לנו מקור לכך שאפשר להניח הספר השני על ספסל [או להתקין נקבים להעמיד בתוכם עמודי הספר], אלא צריך שאדם היושב יחזיק הספר בידו, כפי המנהג המקובל במקומותינו מעולם [ואם לא ימצאו מי שיחזיק הספר בעת הקריאה בספר הראשון, יעשו כרבי יוסה בירושלמי, ולא יוציאו הספר השני עד שיכניסו הראשון] (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב לה. עע"ש). ובשו"ת מנחת יצחק (לגר"י וויס זצ"ל. ח"ב קיז) כתב שבמקומות שנוהגים להניחו בלא שאדם מחזיק בו, יש להם על מי לסמוך ובלבד שיהא הכסא מיוחד לספר, ולא ישבו שם, ויהא מונח באופן השמור מנפילה, ויש להעמידו בשיפוע. וכן יש לצדדו באופן שהעולה לתורה לא יהיו אחוריו כלפי הספר.

'האי תיבותא דאירפט, מיעבדה תיבה זותרתי – שרי, כורסיא – אסיר' שקדושת תיבה חמורה יותר מפני שמצניעים בתוכה ספרים, אבל הבימה אין מניחים עליה ספר תורה אלא לשעה, הלכך קדושתו קלה יותר (עפ"י ר"ן).

כנראה נחלקו הראשונים האם תיבה זו היא ארון הקודש ממש או קדושתה פחותה מארון הקודש, כיון שאין משתמשים בה אלא לשמירה. ע' במרדכי; מגן אברהם קנד סק"א ובמחצית השקל שם; אגרות משה או"ח ח"ב כח; 'שעורים לזכר א"מ' ח"ב עמ' כה.

'הני זבילי דחומשי וקמטרי דספרי – תשמיש קדושה נינהו ונגנזין. פשיטא, מהו דתימא הני לאו לכבוד עבדן, לנטורי בעלמא עבידי, קמ"ל.' האור-זרוע (מובא בהגהות אשר"י ובמרדכי) מפרש 'קמשמע לן' – שעשוי לכבוד, ולפי זה פסק שארון הקבוע בחומה אין לו דין 'תשמישי קדושה' כיון שעשוי לשמירה, והרי זה כחדר ששומרים בו את הספרים. וכן פסק הרמ"א (קנד, ג. ומשמע בלבוש שם שאמנם עשוי גם לכבוד התורה, אבל כיון שנעשה גם כן למחיצה ולשמירה, אינו בכלל 'תשמיש קדושה').

ואולם יש ראשונים שנראה מדבריהם שפרשו 'קמשמע לן' – שאף על פי שעשויים לשמירה, דין 'תשמישי קדושה' עליהם. ויש להסתפק לדבריהם האם הוא הדין לארון הקבוע בכותל, או שמא כיון שהוא חקוק בחומת הכותל נתבטל אותו המקום לגבי שאר הכתלים, וכחדר בעלמא הוא ואין עליו כי אם קדושת בית-הכנסת. וצריך עיון (באור הלכה, עפ"י רבנו ירוחם והמאירי. וע' בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב כח) שסברא זו של הבאה"ל מוכרחת מהמרדכי [להפמ"ג]).

ומשמע לכאורה שאם הארון אינו קבוע בכותל, אין מתבטל לבנין והריהו בגדר תשמיש קדושה (עכ"פ לרבנו ירוחם המאירי, ולהאג"מ אף להמרדכי). ואולם בשו"ת שרידי אש (ח"ב יח) פסק אודות ארונות עץ שאינם עשויים בבנין הכותל, שאפשר להתיר למכרם במעמד שבעת טובי העיר (שכן דעת הב"ח והחת"ס שאין דינן כתיבה שהיתה בזמן הש"ס, וכן נקט לעיקר בשו"ת מלמד להועיל יח). והסיק שטוב להחמיר שהלוקח ישתמש בהם לצרכי ספרים וכד'.

– תיבות שמניחים בה ספרים שלנו – כיון שהספרים כרוכים בנייר או בעור וכד', אין התיבה נחשבת אלא 'תשמיש דתשמיש' [ואף על פי שארגז שמניחים בו ספר תורה דינו כתשמישי קדושה הגם שהספר מונח בכיסוי (כביורה דעה רפב, יב) – אפשר ששם שונה שעשוי לכבוד הספר, מה שאין כן באלו התיבות שאינן אלא לשמירה (משנ"ב קנד סק"ט, עפ"י ר"י בן הרא"ש. וע' גם בדובב מישרים ח"ג צב, א)].

א. לכאורה לפי הטעם שכתבו שם, ארון נאה שמניחים בו ספרים, היות והוא עשוי גם לנוי וכבוד יהא דינו כתשמישי קדושה ואסור בשימוש חול. אך י"ל שאם נוהגים להשתמש בו גם להנחת דברי חול הרי זה כהתנו על כך מעיקרא, וכדרך שכתבו הפוסקים (ע' במשנ"ב מב, יא) לענין כיס הטלית והתפלין שאינו נחשב 'תשמיש קדושה' משום שמניח בו גם את הטלית. וע"ש בבאה"ל. [ועוד, ארונות שלנו לא תמיד עשויים לכבוד ולנוי של הספרים אלא לנוי החדר וכדומה].

ולפי זה נראה שארונות ספרים שבבית הכנסת אין להקל ולהניח עליהם דברי חול, ואינו דומה לבימה שנהגו להישען עליה ולהניח עליה דברים, שלימד על כך זכות [בדוחק] בתרומת הדין (רעג) שמפני שנהגו כן משום הדחק הרי זה כהתנו מעיקרא, משא"כ לענין ארונות הספרים. ובפרט יש לעיין [כפי שהעירו כבר] שהכריכה ברוב הפעמים אינה חוצצת בין דפי הספר לארון, כי חוד הדפים התחתון נח על המדף עצמו.

ואולי יש לפרש טעם אחר להקל בארונות ספרים, כי גם כשעשויים לכבוד, כל שעשויים אף לשמירה הרי הם נידונים כאינדרונא (= חדר קטן, וכגרסת הר"ף) ואינם תשמישי קדושה. וכן משמע קצת בלבוש (קנד, ג), שארון שבקיר הגם שעשוי לכבוד התורה, כיון שעשוי גם למחיצה ולשמירה אין דינו כתש"ק. אך לפי טעם זה אפילו אם אין הספרים מכורכים יהא מותר. וע"ע.

ב. בדובב מישרים הקשה ע"ד ר"י בן הרא"ש, מדוע לא נחוש למיעוט הספרים שאינם מכורכים ויהא הארגז תשמיש קדושה, בדומה למה שאמרו בגמרא בכסא שמונח עליו לפעמים ס"ת, שאף על פי שאין משתמשים כן אלא במיעוט פעמים הריהו תשמיש קדושה. ונראה שיש לחלק שכאן לעולם אין מונחים בו ספרים אלו לבדם, ותמיד יש בו רוב ספרים מכורכים, לכך אין הארגז אלא תשמיש דתשמיש.

ג. יש להקשות, מדוע כאן אנו מחשיבים את כריכת הספר תשמיש לו ואינה חלק ממנו, ולכך נידון הארון כ'תשמיש דתשמיש', ואילו לענין תשמיש המטה כתב הפמ"ג (רמ. והביאו במשנ"ב שם סקכ"ד) שהכריכה נחשבת חלק מהספר ואינה חשובה כיסוי וצריך עוד שני כיסויין, ומבואר שאפילו אין נחשבת הכריכה ככלי המיוחד לו [שהוא מועיל עם כיסוי נוסף], ואמנם החות-יאיר מקל בשעת הדחק, ע"ש במשנ"ב.

וכן קשה מדברי המשנ"ב (מב, יא) שדן על כיס הטלית שיחשב תשמיש קדושה מחמת הסידור שמניחים בו. ומבואר שכריכת הסידור אינה חשובה תשמיש אלא מגוף הקדושה.

ואין לחלק ולומר שכאן מדובר בכיסוי שאינו מחובר לספר, שבברכי יוסף (שהוא מקור הדין) משמע לכאורה שמדבר בכריכות כעין שלנו, וע' בלשון המשנ"ב קנד סקט"ו. וע"ע. ואפשר שלענין שימוש של גנאי צריך כיסוי ממש של הספר אבל הכריכה אינה מקפת מכל צד. אך בברכות כה וברשב"א שם (וכ"ה במשנ"ב רמ"ק לב) משמע שאין צריך ששני הכיסויים יהיו מכל צד אלא די באחד מהם. וכתב הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובת שאלה זו: **כנראה דס"ל דלענין כלי בתוך כלי חמיר יותר**.

'ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא אידרונא דהוה מחית ביה מת, והוה בעו כהני למיעל לצלויי התם...' ע' בשו"ת מהרי"ל (סה) במה שדן ללמוד מכאן שאי אפשר לכוף את יורשי המת להוציא בגלל הכהנים.

בדין הזות ארון הקודש ממקומו – יש מביאים מסוגיתנו ראייה להתיר. ע"ע בענין זה בשו"ת דובב מישרים ח"ג נג. ובמה שכתב הראב"ד שכל כלי שמותר לטלטלו אינו נחשב 'עשוי לנחת' – ע' בטורי אבן; דובב מישרים שם; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כג, ג. וע"ע סדרי טהרה דף נז: מנחת שלמה ח"א עב, ג ד"ה וראיתי.

*

תשמישי מצוה ותשמישי קדושה –

'... וגם כי קדושת ואור המצוה אשר תשכין אורה על אותו הדבר והחפץ אשר בו ועל ידו תעשה המצוה, אינו שורה עליהם רק לפי שעתו בעת שהמצוה נעשית בהם, אבל אחר שנעשה בהן מצותן, הקדושה והאור מתעלה ומסתלק מהם תיכף ונשאר כבראשונה, אבל התורה הקדושה כל מקום שתזריח ותופיע אורה וקדושתה פעם אחת, קדושת עולם תהיה לו ונשאר תמיד בקדושתו, כמו ששנינו בבבביתא שתשמישי מצוה נזרקין לאחר שנעשה מצותן ותשמישי קדושה נגנזין. ולכן מנו שם תשמישי תפילין ומזוזות בכלל תשמישי קדושה, מחמת פרשיות התורה שהיו מונחים בתוכם פעם אחת...' (מתוך נפש החיים ד, ל). ע"ע בפירוש רש"ר הירש ויקרא ויט (מצוטט ביוסף דעת זבחים צד).

*

'ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם' –

רמז לדבר בסמיכות הכתובים; ואשם את הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם... שם מת אהרן ויקבר שם. וטעם יש בדבר, לומר קיים זה מה שכתוב בזה (עפ"י בעל הטורים עקב יח).

דף כז

'ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד'. יש שכתבו טעם בדבר, כי אילו היה אלישע מחיה את בן השונמית על ידי שם קדוש, לא היה בו כח הדיבור, כמו הנוצר מספר יצירה שאין יכול לדבר (ע' בסנהדרין סה: עפ"י הגהות מהרש"ם).

ויש מפרשים על פי מה שאמרו בירושלמי שידועי שם המפורש אסור להם ליהנות מאחרים, והרי אלישע היה נהנה מאחרים [ואמרו 'הרוצה ליהנות – יהנה כאלישע'], על כרחך שלא השתמש בשמות והשבעות אלא היה עושה הכל על ידי תפילה (עפ"י שו"ת חתם סופר או"ח קצו-קצח. מובא כל זה במגדים חדשים ברכות י: ע"ש).

ע"ע בספר צדקת הצדיק עב רי; פוקד עקרים עמ' 29.

'אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן...'. ביטוי זה, 'הלכך האי צורבא מרבנן...' נמצא בש"ס שלש פעמים (כאן ובפסחים ד. ובביצה כ:), ושלשתם אביי אמרם.

וכן מעשה לוט ושתי בנותיו, מעשה תמר ויהודה, מעשה עגל ראשון, קללות וברכות אזהרות ועונשין, מעשה אמנון ותמר, מעשה אבשלום, מעשה פילגש בגבעה – כל אלו נקראים ומתרגמים.

ב. אמר רב נחמן: כל ליצנות אסורה חוץ מליצנות של עבודת כוכבים. אמר רב הונא בר מנחם בשם רב אחא בנו של רב איקא: מותר לו לבן ישראל לומר לעכו"ם, טול לע"ז והנה אותו בש"ן תי"ו שלו (= לשון 'חשופי שת ערות מצרים').

אמר רב אשי: מי ששמועותיו שנואות (- שיוצאות עליו שמועות שהוא נואף), מותר לבזותו בגימ"ל ושי"ן (= גויה שפחה. כלומר שם גנאי עליו ועל אמו, אעפ"י שאמו ישראלית. עפ"י סמ"ג לאוין קעא; דרשות מהר"ה או"ז ט).

כתב הר"ן (עפ"י מועד קטן יז.): דוקא אדם סתם, אבל תלמיד חכם – לא, אלא כסהו כלילה. אין התר לבזותו אלא כשיוצאות עליו שמועות שהוא עובר כמה וכמה פעמים, אבל על עבירה חד פעמית – לא. וכנראה אפילו הוא קלא דלא פסיק ואין לו שונאים בעיר, אין התר לבזותו (עפ"י חפץ חיים הלכות לה"ר כלל ז, ה בבאר מים חיים).

ומי ששמועותיו טובות מותר לשבחו, והמשבחו – ינחחו לו ברכות על ראשו.

דף כו; פרק רביעי

- מא. א. בני העיר המוכרים דברים שבקדושה, מה יעשו בדמים?
 ב. מה החילוק בין בית הכנסת של כפרים לשל כרכים לענין מכירתם?
 ג. האם מותר להרוס בית-הכנסת ישן לצורך נטילת אבניו ועציו לבניית בית-כנסת חדש?
 ד. האם מותר להשכיר ולמשכן בית הכנסת או ליתנו במתנה? לבנים של בית הכנסת – האם מותר להלוותם?
 ה. מה בין תשמישי מצוה לתשמישי קדושה?
 ו. אלו הם תשמישי מצוה ואלו הם תשמישי קדושה?
 ז. האם אפשר לחוץ בפני הטומאה על ידי הזזת תיבת בית הכנסת למקום כניסת הטומאה?
 ח. ספר תורה שבלה ומטפחות שבלו – מה יעשו בהם?
 ט. האם מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש או להפך?

א. בני העיר שמכרו דברי קדושה, יקחו בדמיהם דברים קדושים מאלו שמכרו ולא דברים שקדושתם פחותה, כגון שמכרו בית הכנסת – לוקחים תיבה (= 'ארון קודש'), תיבה – לוקחים מטפחות, מטפחות – ספרים, ספרים – תורה, אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'. וכן במותר הדמים, כגון מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה, לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה (ע"ע להלן כז).

א. אין למכור דבר קדוש כדי ליקח בדמים דבר שקדושתו שווה למה שמכרו (וכדלהלן כז; עפ"י רי"ה רשב"א ור"ן וש"פ). ואם כבר מכרו – יש אומרים שאין לקנות בדמים דבר שקדושתו שווה ויש מתירים (עפ"י שו"ע קנג, ד ומשנ"ב, וע"ש בבאה"ל).

ב. מוכרים בית הכנסת לצורך פדיון שבויים, להספקת תלמידים או להשיא יתומים ויתומות בדמיו, וכן מוכרים בית הכנסת לצורך בניית מקוה טהרה, אלא שיש לחזור בכל האפשר להשיג מעות אחרות מן הצבור, אבל כשאי אפשר – מוכרים (עפ"י או"ח קנג, ו מג"א ומחצית השקל ומשנ"ב; אגרות משה חו"מ ח"א מב).

ג. ספרי נביאים וכתובים, קדושתם המורה ממטפחות ספר תורה, הלכך מכרו מטפחות ס"ת לוקחים נביאים וכתובים, מכרו נ"ך אין לוקחים מטפחות ס"ת (ר"ן עפ"י ירושלמי). כתב הר"ן: נביאים וכתובים – אין הפרש ביניהם לענין מכירה ולקחה.

ד. כלי בית הכנסת והספסלים – כבית הכנסת, כילה שעל הארון כארון (ירושלמי). ויש מי שכתב ליישב המנהג ששואלים ספסלים ושלחנות של בית הכנסת וכן מנורות לבית השמחה, שכיון שנהגו כן הרי זה כהתנו מעיקרא שיוכלו להשתמש בהם (עפ"י ערוך השלחן קנה, יב). ויש מסתפקים לומר שמא לא אסרו אלא בספסלים המחוברים (ע' אגרות משה או"ח ח"ב מז. ובשו"ת שארית שמחה (לב) פסק שכל כלי המשמש לצורך בית הכנסת, כמנורה, גביע לקידוש וכד', חלה עליו קדושה). רחוב העיר; לתנא דמתניתין, הוא רבי מנחם בר יוסי, יש בו קדושה הואיל והעם מתפללים בו בתעניות (ובמעמדות), הלכך אין לוקחיו בדמיו דבר שאינו קדוש. והכמים אומרים הרחוב אין בו משום קדושה. הלכה כהכמים (עפ"י רמב"ם וטשו"ע). ויש מי שנראה מדבריו להחמיר ברחוב (עפ"י בה"ג). והריטב"א כתב שאין לנהוג בו מנהג בזיון.

ואמר רבא: לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר (אלא בני העיר מכרו שלא מדעת פרנסייהם, או מכרו הפרנסים שלא באישור אנשי העיר. ר"ן), אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, יכולים לעשות בדמים כל דבר, אפילו לקנות בו שיכר (עפ"י רש"י ועוד. ויש מפרשים אחרת), וגם בית-הכנסת שמכרו – יצא לחולין, וכמו שהורה רב אשי לרבינא על אודות בית הכנסת חרב שהיה לו בארצו ורצה לזרעה: קנהו משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרע.

א. רעק"א דייק מדברי רש"י שבלא מעמד אנשי העיר לא יצא בית הכנסת לחולין אלא בקדושתו עומד, ותמה על כך. (וראה הסבר שיטת רש"י באגרות משה או"ח ח"ב נא, ב-ג). וצריך לומר לפ"ז שרבי אלעזר שקנה ביהכ"נ של טרסיים ועשה בו כל צרכיו, במעמד אנשי העיר היה.

ב. יש סוברים שעל ידי מכירת טובי העיר במעמד אנשי העיר אפשר להפקיע קדושתו מכל וכל ולהשתמש באותו מקום שימושים בזויים. ויש חולקים בזויים. ויש חולקים (ע"ע להלן).

ג. 'שבעה טובי העיר' – אינם בדוקא זקני העיר והכמיו אלא אלו המתעסקים בצרכי הציבור. הולכים אחר רוב הדעות ואין צריך שיסכימו כל השבעה (ראשונים, מובא בבאר היטב קנג סק"ח ומשנ"ב סק"ט. ובדבר שאינו ראוי ושיש בו חשש ספק איסור – אין לילך אחר הרוב, כי מעיקר הדין יש צורך בהסכמת כולם אלא משום המנהג הולכים אחר הרוב, ובאופן כזה לא נהגו. עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב מה).

ושבעה לאו דוקא, אלא כל שקיבלו עליהם אנשים שיהא להם סמכות להתעסק בצרכיהם, ואפילו לא קיבלו אלא אדם אחד, די בזה. ואולם אם לא העמידום על דבר מסוים אלא בסתם לפקח על עסקי ציבור, אין להם כח לכל דבר להיותם כבני העיר רק כשהם שבעה או יותר, אבל בפחות משבעה אין כחם שוה לבני העיר בדברים שלא ניתנה להם סמכות מפורשת (עפ"י

שו"ת הרשב"א, מובא במשנ"ב קנג סק"ט; אגרות משה או"ח ח"ב סוס"י מה. וע' שו"ת מהר"ח או"ז סה).

ד. תשמישי קדושה – יש מחמירים לומר שאינם יוצאים לחולין על ידי מכירת טובי העיר או הגבאים הממונים (ע' בשו"ת דוכב מישרים ח"ג נג, עפ"י החת"ס. וכן חכך בבאר הלכה להחמיר. וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ה כ וח"ו כד) שמשמעות השו"ע והפוסקים שמועיל, ועכ"פ אין זה אלא ספק).

ב. רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: בית הכנסת של כרכים, כיון שבאים לשם מכל המקומות, אין בני העיר יכולים למכרו. ואולם אם יש אדם חשוב שהכל נעשה על דעתו, אפשר למכרו, כגון בית הכנסת של מחסיא שאמר רב אשי, יכול אני למכרו אם ארצה (עם הציבור. ר"ן).

- א. יש מפרשים הטעם שאי אפשר למכור ביהכ"נ של כרכים, הואיל ואנשים מבחוץ נותנים לבנייתו ולצרכיו, ושמא יש אחד שיש לו חלק בו שאין נוח לו במכירה. ולפי זה אם ידוע שבני העיר בלבד בנוהו משלהם, יש לו מכר. וכן פסק באור-זרוע [והוסיף עפ"י שאף ביהכ"נ של כפרים, אם השתתפו בו אנשים מבחוץ דינו כביהכ"נ של כרכים. ואולם הרמ"א פסק כראבי"ה החולק בזה]. ואילו הרא"ש פסק שאפילו ידוע שלא סייעו לביהכ"נ מחוץ לעיר, בני העיר מקדישים אותו על דעת כל העולם ולכן אינם יכולים למכרו, ואף לא על ידי טובי העיר. וכן פסק בשלחן ערוך (קנג,ו. וע' בשו"ת יביע אומר ח"א י, א-ג ובשבט הלוי ח"א כח).
- ב. כתב המגן-אברהם (קנג סק"ב עפ"י המבי"ט. והובא במשנ"ב): אם אין מתפללים בבית הכנסת, רשאים למכרו אפילו הוא של כרכים. ומשמע שהכל מודים בדבר. ונראה הטעם, כי ודאי כולם מסכימים למכירה זו שהרי אין שם תפילה בציבור, ומסתבר שלא יבואו עשרה ממקומות אחרים להתפלל שם. ונראה שהוא הדין כשיש עדיין עשרה אלא שנתמעטו המתפללים וכבר אי אפשר לכלכל את הוצאות החזקתו, והרי מוכרחים לסוגרו והרי זה כביהכ"נ שאין בו מתפללים (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב ג נח"ג כו. וכדברי המבי"ט פסקו הנוב"י (תנינא יט) ובאחיעזר (ח"ג עב,א). וע' בחתם סופר (או"ח לא) שפקפק בזה. וע' דובב מישרים ח"ב מד; שבט הלוי ח"ח ל-לא וח"ט לג).
- ג. יש אומרים שעכשיו מלבד בכרכים גדולים שבאים לשם סוחרים ואנשים דעלמא דרך קבע, סתם קהילות שלנו נחשבות כ'כפרים' שבימי התלמוד, הגם שמגיעים לשם עוברים ושבים לפרקים (ע' בשו"ת מהר"ח או"ז סה; משאת בנימין לג). ואין הדבר מוסכם (ע' מג"א קנג סק"ז וא"ר; משיב דבר או"ח מה).
- ובשו"ת דובב מישרים (ח"א קלב, וע"ש בח"ב מד) כתב: דוקא בית הכנסת הכללי של כל העיר דינו כביהכ"נ של כרכים, אבל אם מיוחד לקהילה מצומצמת, נידון כביהכ"נ של כפרים, גם בעיר גדולה (וע' גם בשו"ת שבט הלוי ח"ו יז).
- ד. בתשובת משאת בנימין (לג) כתב שבקהילות שיש לפרנסים סמכות במקל ורצועה בכל עניני הקהילה, יכולים למכור אף בית הכנסת של כרכים, ויכולים לעשות בדמים כל דבר אפילו אנשי העיר מוחים. וזה דוקא כשבנאוהו משל עצמם ולא משל אחרים (מגן אברהם ונחלת צבי). ויש חולקים על חידוש המשאת-בנימין (ע' באור הלכה קנג,ו ד"ה אבל; שו"ת משיב דבר ח"א מה. וכן בשו"ת יביע אומר (ח"א י, ב-ג) כתב שלדינא נראה שקשה לסמוך על דברי המשאת-בנימין. וע' בשרידי אש (ח"ב טז) שצריך דבריו לסגוף. וע' בשו"ת מהר"ח או"ז רכב שאם הובררו טובי העיר מתחילה להנהיג קהלם בכל דבר, ואפילו בררו יחיד - מה שעשה עשוי אף בביהכ"נ של כרכים).
- ה. יש מי שכתב להקל במכירת בית המדרש של כרכים לצורך מצוה גדולה, כדי לבנות בנין מרווח אחד לכל הקהילות ולצורך בנית מקוה טהרה, כי ודאי נוח לכל במכירה זו, אף לאנשים שמחוץ לעיר, וגם מפני שיש מקום לחלק בין בית כנסת של כרכים לבית המדרש (עפ"י משיב דבר ח"א מה, ע"ש בהרחבה. וע' בשו"ת שרידי אש (ח"ב טז) לענין מכירת בית הכנסת של כרכים לצורך פרעון חובות).
- ו. בית הכנסת של כרכים שעברו ומכרוהו באיסור - אין המכירה חלה, וכמו שכתב בספר בית יהודה (עפ"י יביע אומר ח"א י, ט"ג).
- ז. מסתבר שבית הכנסת של כרכים, כל דבריו כמותו; כגון תיבה ספרים ומטפחות, ואי אפשר למכרם (ר"ן; שו"ע. וע' בספר קובץ על הרמב"ם).

ג. רב פפא ורב הונא [בריה דרב יהושע] הורו לרמי בר אבא לאסור לסתור בית הכנסת לצורך נטילת עצי ואבניו לבניית ביהכ"נ אחר.

ד. אמר רבא: מכירת ביהכ"נ והחלפתו – מותר, אבל השכרתו ומישכנוו אסור, משום שבקדושתו הוא עומד. וכן להלוות לבנים של בית כנסת אסור מאותו הטעם, מלבד לבנים חדשות שעדיין לא נבנה בהן – מותר מפני שלא נתקדשו, ואפילו למ"ד הזמנה מלתא היא, כאן שמחוסרים בנייה לא נתקדשו בהזמנה.
א. יש אומרים שאין מועילה מכירת בית הכנסת לנכרי כי אינו בר-חילול ולא נפקעה קדושת בית הכנסת במכירה זו. ויש חולקים. ואולם נראה שאם ביהכ"נ נתון בשליטת נכרים, ואי אפשר להשתדל לקנותו מהם, מותר למכרו להם (עפ"י דובב משרים ח"ב מד. וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ט לג).

ב. נראה שאם משכנו בית הכנסת מתחילה כשבנוהו או קנוהו, קודם שנעשה לבית הכנסת, אין שום אסור בדבר. ואין חיוב לאנשים לשלם מכיסם למלוה כדי שלא יממש את זכותו וימכרונו (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב ג).

ג. השכרת בית הכנסת כשהשלטונות אינם מרשים למכרו – כתב בשו"ת שרידי אש (ח"ב יז) שלכאורה יש עצה למכרו בתנאי. וכדי לצאת ידי דעת כל הפוסקים ימכרו לשוכר ממכר גמור עם התחייבות שאם הרשות לא תקיים מכירה זו יחזרו ויקנו ממנו בכסף שהוציא.

ד. בית הכנסת שכבר נבנה, למאן דאמר 'הזמנה מלתא היא' חלה עליו קדושה אפילו לא התפללו בו. ואולם הלכה כמאן דאמר הזמנה לאו מלתא ולא נתקדש עד שיתפללו בו (אור זרוע). ואפילו התפללו בו יחידים (ערוך השלחן קג, כו) או נשים (עפ"י תשורת שי ח"א קלט) – נתקדש.

נתנית בית הכנסת במתנה (בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. רי"ף) – נחלקו רב אחא ורבינא; אחד אסר [במה תיפקע קדושתו] ואחד התיר [שהמתנה כמכר, שאם לא שקיבל ממנו דבר לא היה נותן לו מתנה].

הלכה כדברי המתיר משניהם (פוסקים).

ה. תשמישי מצוה – נזרקים. תשמישי קדושה – נגנזים.

א. הושענא שבלולב וכיו"ב, אף על פי שנוזקת, אין לפסוע עליה (אור זרוע; או"ח תרסד, ת. וה"ה לענין עצי הסוכה – ע' או"ח תרלח).

ב. כתבו הפוסקים (עפ"י הירושלמי) שמועיל תנאי מראש ליהנות מתשמישי קדושה. ויש דברים שאפילו לא התנו עליהן בפירוש, כיון שנהגו בדבר הרי זה כאילו התנו (ע' תרומת הדשן רעג ועוד. וכתבו אחרונים שלכתחילה ראוי להתנות בפירוש. ע' מג"א ופמ"ג קנד, ח).

ג. קדושת תשמישי קדושה – ודאי היא מדאורייתא (ע' מנחת שלמה ח"ב פח, א).

ו. אלו הם תשמישי מצוה: סוכה לולב שופר ציצית. ואלו הם תשמישי קדושה: אמתחות הספרים התפלגין והמזוזות ותיק של ספר תורה ונרתיק של תפילין, ורצועותיהן.

בימת עץ, כיון שלעתים מושיבים עליה ספר תורה בלא מפה, הרי היא 'תשמיש קדושה' ולא 'תשמיש דתשמיש'. יריעה שפורסים סביבות הארון (לרש"י: מבפנים. לתוס': מבחוץ), ארגזי הספרים ובתי חומשים (– כמין מסגרות / קופסאות שמניחים החומשים בתוכם) – תשמישי קדושה הם ונגנזים [שלא נאמר אין אלו 'משמשים' אלא מהוים כמקום הנחה בעלמא לשמירת הספרים].

ארון לספרי תורה הקבוע בקיר, אין בו דין 'תשמישי קדושה' כי אינו עשוי אלא לשמירה (עפ"י או"ז; רמ"א קנ"ג, ג. וע"ש בבאה"ל).

ז. אף על פי שכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וממילא חוצץ בפני הטומאה, אם לפעמים מטלטלים את התיבה עם הספר שעליה הריהי מיטלטלת מלא וריקן ומקבלת טומאה ואינה חוצצת. מדובר שלא ביטלו את התיבה בפתח שהרי אסור להורידה מקדושתה, אלא הניחוה שם לזמן ואחר כך יחזירוה למקומה (עפ"י תוס' ב"ב כ. וע"ע דובב מישרים ח"ג נג).

ת. אמר רבא: תיבה שנתקלקלה ונפרדו חלקיה, אפשר לעשות ממנה תיבה קטנה אבל לא בימה (שאינן מורידים בקודש).

א. בימה שנתקלקלה, מותר לעשותה תיבה קטנה אבל לא דרגה לבימה (רי"ף).
 ב. תיבות ישנות שבבית הכנסת שאינן ראויות לתשמישן – פקעה קדושתן. ועל צד היותר טוב, טוב למכרם לעצים להסקה ובעד הדמים יקחו חרשים (שערי תשובה קנ"ה בשם זרע אמת. וע' באור הסברה באגרות משה או"ח ח"ב סו"י נא).
 ובשו"ת חות יאיר (קס"ב) צדד לומר שכל שאינו ראוי כלל לתשמישו פקעה קדושתו, ומה שאמרו בגמרא 'דאידיפ'ט' – כשראוי להשתמש בו ע"י הדחק.
 ולדעת הט"ו, כל תשמישי קדושה שאינם ראויים לקדושה חמורה מותר להורידם לקדושה קלה. וע' בישב שיטתו מקושיות האחרונים, בשבט הלוי ח"א ל' ח"ג צא.
 יריעות הארון שבלו – מותר לעשות בהן יריעות לספרי תורה אבל לא לחומשים, שקדושתם קלה יותר, כי פעמים כופלים אותן יריעות בשביל הספר והריהן משמשין.
 אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים שבלו, עושים אותם (אם ירצו. פוסקים) תכריכים למת מצוה, וזו היא גניזתם.

אמר רבא: ספר תורה שבלה גונזים אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות (שלא שימש תלמידי חכמים). אמר רב אחא בר יעקב: ובכלי חרס.

א. ספר תורה שבלה, אין חייבים לקברו בכלי חרס אלא אם ירצו יכולים להחזיקו בבית הכנסת במקום מכובד [ואולי אף עדיף זה מגניזה] (עפ"י ערוך השלחן קנ"ה; ח; שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד לה, ושם כתב שדין זה מוסכם על הכל).

ב. שאר כתבי הקודש וחומשין, הגם שטעונים גניזה בקרקע אין צריך לקברם אצל תלמיד חכם (עפ"י פוסקים).

ג. כתבו הפוסקים שיש להמנע מלהציג ספר תורה במוזיאון או בתערוכה, ובמקום הצורך יש מקלים בכמה תנאים (ע' בשו"ת שרידי אש ח"ג צח ועוד).

אם רוצים לשנות את מקום ארון הקדש, לקובעו בתוך כותל הבנין, כדי להגדיל את שטח בית הכנסת או כדי לנאותו – מן הדין מותר הדבר. וטוב להחמיר [משום מה שאמרו 'קרבן שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון'] ולמכור על ידי הגבאים [אף ללא מעמד אנשי בית הכנסת] את המקום שהיה עליו הארון לאלו הרוצים שיהא המקום פנוי או לרוצים לישב שם, ובמעות ישתמשו לדבר שקדושתו שוה, כגון לתיקון מקום הארון החדש, וכל שכן שעדיף להשתמש במעות לדבר שקדושתו יתרה (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב מז. וכן בשו"ת דובב מישרים ח"ג נג) הורה

שאלות ותשובות לסיכום מסכת מגילה

להקל להעתיק ארון ספרים למקום אחר, אם לא צריכים לעשות בו שינויים בגופו, לקוצצו וכד'. וביחוד אם רוצים להעתיקו לאותו צד שהוא שם, ע"ש ובשו"ת אמרי ישר ח"א עט. וע"ע באריכות בשו"ת רב פעלים ח"ב או"ח כז).

ט. נחלקו רב פפי ורב פפא בשם רבא, האם מותר להפוך בית הכנסת לבית מדרש אף לא בימה"ד לביכה"נ, או להפך. אמר רב אחא: מסתבר כרב פפי, שכן אמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש.

א. אף על פי שרבי יוחנן חולק, הלכה כרבי"ל כנגד רבי יוחנן (עפ"י תוס' ועוד).
ב. כשם שבני העיר מוכרים בית הכנסת, כמו כן יכולים למכור בית המדרש [ואף לשיטות האומרים שתשמישי קדושה אי אפשר למכור להפקיע קדושתן] (עפ"י אבני נזר או"ח לד; שבט הלוי ח"ו כד).

דין בתי ירושלים לטומאת נגעים, והאם נתחלקה ירושלים לשבטים – ביזמא יב.

דף כז

מב. א. מתי מותר למכור ספר תורה? מהו למכור ספר תורה ישן כדי ליקח בו חדש?
ב. מהם דיני הנחת ספרים זה על גבי זה, בספרי תורה, חומשים, נביאים וכתובים?
ג. גבו כסף לקנות דברי קדושה והותירו, או שמכרו כדי לקנות והותירו – מה דין המותר?
ד. יחיד או ציבור שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה – מה דינם?
ה. האם מותר למכור דברי קדושה של רבים ליחיד, ושל עיר גדולה לעיר קטנה?
ו. האם מותר למכור דברי קדושה ממכר עולם? האם מותר למכור בית הכנסת לעשות בו שימושים מבוזים?
ז. האם מותר להשתין מים בד' אמות של תפילה?

א. אין מוכרים ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שאינו צריך לו. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה [או בתו] – אינו רואה סימן ברכה לעולם.

א. לא התירו למכור ספר תורה אלא לשתי מצוות אלו; לימוד תורה ונשיאת אשה, אבל לא לשאר מצוות (עפ"י תוס' ע"ז יג, ודלא כהשאלות). וגם לא לצורך פרנסה כשאין לו מה לאכול (עפ"י רמב"ם ס"ת י). ובירושלמי התירו לכדי חייו. וע' בשבט הלוי ח"ב קלג בבאור מחלוקת התלמודים בזה).
מוכרים ספר תורה לפדיון שבויים (מג"א ועוד, מובא במשנ"ב שם).

ב. אף כשכבר קיים מצות פריה ורביה, מוכרים ספר תורה כדי לישא אשה לקיום 'לשבת יצרה'. ומטעם זה מוכרים להשיא יתומה, הגם שאין האשה מצווה בפריה ורביה (עפ"י בית שמואל א סק"ב; מגן אברהם קנ"ט ומשנ"ב שם ס"ק כד). ויש אומרים שמוכרים גם בשביל האיסור שלא לשהות בלא אשה משום הרהור (ע' חלקת מחוקק א סק"י).

ג. ספר תורה של יחיד, נחלקו הפוסקים אם יכול למכור ולהוציא דמיו לחולין, אם לאו (ע' או"ח קנג, י). ודאי אין להורות לכתחילה למכרו [שלא בשביל לימוד תורה וכו'] אולם אין למחות ביד המיקל, כי לפי הגר"א לא הכריעו בזה הפוסקים וספק דרבנן להקל (עפ"י אחיעזר ח"ג עט, ב. ולכאורה משמע שם שמדינא מותר משום סד"ר לקולא, וצ"ע. ובשבט הלוי ח"ו קצ) כתב שיש להקל למכור לצורך גדול).

קנט